

EN EUROPEISK PROBLEMATIK

President de Gaulles presskonferens i januari 1963 har alltmer kommit att framstå som en vändpunkt i Europas nyare historia. Lika högt som förväntningarna dessförinnan ställdes på ett förestående politiskt och ekonomiskt enhetsverk i Europa, lika desillusionerad har stämningen efterhand blivit även bland de mera optimistiska företrädarna för den europeiska enhetstanken. Före 1963 kunde man få höra historiskt intresserade fransmän och tyskar tala om hur Romfördraget egentligen innebär ett upphävande av fördraget i Verdun år 843, då Karl den Stores rike delades. Nu börjar den övertygelsen växa fram, att vill det sig lika illa i fortsättningen som åren 1963—1967, kommer vi att få se ett "litet Europa", bestående av de sex EEC-staterna förenade i en lös union under fransk dominans, medan de flesta Efta-staterna glider in i en "atlantisk gemenskap", behärskad av USA. Att ett sålunda splittrat Europa icke skulle kunna spela en mera betydande roll i världspolitiken är uppenbart. I framtiden blir en ekonomi och kultur byggd på ett vetenskapligt och teknologiskt samarbete en grund-

förutsättning för att en kulturkrets skall kunna utgöra basen för en världsmakt. En fortsatt ekonomisk och politisk splittring i Europa skulle förstöra möjligheterna till ett sådant samarbete, trots att det nu ligger inom räckhåll.

De senaste månadernas politiska utveckling i Västeuropa har givit ytterligare näring åt pessimistiska betraktelser om hur långt vi fortfarande står inför ett europeiskt enhetsverk. Liksom tidigare är det de Gaulles uttalanden och politik, som inger farhågor.

De Gaulle har dragit Frankrike ur Nato. Han har på ett onyanserat sätt fördömt den amerikanska politiken i Vietnam. Han har inlett en uppskovspolitik gentemot Englands försök att komma in i EEC, som uppenbarligen synes syfta till att uppskjuta Englands inträde ad infinitum. Han har skyndat sig att exploatera följderna av kriget Israel—Arabländerna på USA:s och Englands bekostnad. Och på sistone har han ostentativt blandat sig i Kanadas inre angelägenheter.

Det verkligt oroande är icke dessa aktioner var för sig eller ens tillsammans utan att den gemensamma nämnaren är starkt kritiska ut-

talanden mot USA. Understundom har denna kritik tagit former, som ger anledning till undran om de Gaulle glömt de senaste 50 årens franska historia. Den enkla sanningen är ju att om inte USA inter-
venerat på fransk sida i två världskrig skulle Frankrike i dag troligen ha varit en provins i ett Germania Magna. Eller om USA inte stött Frankrikes — likaväl som hela Europas — återuppbyggnad efter 1945, kunde Frankrike i dag ha ingått i ett Sovjeteuropa.

Men naturligtvis vore det orimligt att tro att de Gaulle glömt Frankrikes historia. Han skriver och talar ju ständigt i historiska kategorier. Snarare är det anledning att förmoda att hans politik ytterst är förankrad i en personlig variant av en klassisk fransk idétradition.

Om många statsmän, som jämväl framträtt som författare, gäller att deras skrifter ofta säger mer om dem och deras politiska syften än vad samtiden observerar. De Gaulles memoarer får också betraktas som den bästa källan till en tolkning av hans politiska åskådning, sådan den utvecklades i hans tidigare år. I dessa memoarer framträder en religiöst inspirerad nationalism av vida mer subtil art än den typ av chauvinism, som han inte sällan beskylls för. Att han uppfattar den europeiska civilisationens historia som i högre mening identisk med Frankrikes historia är inte alltför originellt — på den

punkten har han som bekant åtskilliga franska företrädare, för vilka det alltid varit självklart att Gud är fransman. Det originella ligger i att man kan spåra en föreställning hos honom, som med en ur antikens historia hämtad parallell kan uttryckas så att han av Försynen sänts till jorden som en *lex animata* — en besjälad lag — för det franska folket. Därmed har han rätt att uppfatta sig själv som en personifikation av "La France" och dess civilisatoriska mission.

Om denna tolkning av hans memoarer och politiska uttalanden är riktig ger sig en viktig följsats av sig själv. Likaväl som han med patriarkalisk visdom och omsorg styr Frankrike, därför att det är hans kallelse att så göra, likaväl är det i hans ögon Frankrikes heliga kallelse att styra Europa, vars civilisation väsentligen är att uppfatta som summan av Frankrikes civilisatoriska insats genom tiderna. Därav oviljan mot Frankrikes historiska medtävlare England, och mot USA:s inflytande i Europa!

Här är inte platsen att exemplifiera likartade åskådningar i europeisk idéhistoria. Men det ligger nära till hands att erinra om att dyliga idéer, omsatta i politisk handling, ofta fått olyckliga följder. De kan nämligen utgöra ett hinder för den av historien inspirerade politiske ledaren att se världen sådan den faktiskt är i hans egen tid.

Och ett faktum tycks de Gaulle icke räkna med trots sin obestridliga storhet som statsman. De europeiska folk, som efter två världskrig lyckats frigöra sig från nationalistiska kallelse- och dominansidéer, ställer sig inte bara oförstående utan direkt fientliga till en fransk dominanspolitik, hur upphöjd till sina syften den än må vara. De önskar ett likaberättigat samarbete på en grundval av jämställdhet. Man har inom dessa folk — även det svenska — inte glömt de Gaulles paroll: "L'Europe des patries"!

För människor, som hoppas på en sådan utveckling, ter sig de Gaulles politik under senare år som en europeisk tragedi — ett sorgligt efterspel till de nationalistiska strömningar, som drivit den europeiska kulturkretsen in i 1900-talets katastrofer. Hans politik synes därtill olycksbringande även för sammanhållningen inom hela den västerländska kulturkrets, vars styrka är en förutsättning för de europeiska folkens möjligheter att föra vidare sin kulturella insats i världen. Likaväl som England hör samman med Europa, likaväl hör Europa samman med USA, som ju dock ytterst är en skapelse av europeisk idétradition.

USA:s enorma militära och ekonomiska styrka behöver ingalunda utesluta ett självständigt Europa, blott dess olika folk finner vägarna till ett förtroendefullt samarbete.

Vidare har ett Europa, som kan göra sina insatser från en grundval av politisk, ekonomisk och kulturell självständighet, mycket att ge USA i ett samarbete byggt på gåvor och gengåvor. Sålunda kan europeisk vetenskap liksom en europeisk idé- och samhällsutveckling, präglad av Europas specifika intellektuella och humanistiska tradition, bli av stor betydelse för USA:s möjligheter att balansera de teknokratiska och kommersialistiska krafterna i den amerikanska samhällsbilden.

Men en fördjupad kulturell "Atlantisk gemenskap" förutsätter från båda sidor en attityd av vänskap och förståelse. De Gaulles nuvarande politik kan här få bestående skadeverkningar för lång tid framåt. På kortare sikt kan de Gaulle med sin antiamerikanska politik framprovocera att USA vid en kommande förnuftsutveckling med Sovjetunionen gör denna över de europeiska staternas huvuden. Frankrike lär inte kunna tilltvinga sig självt eller sina förbundna en plats vid det förhandlingsbordet genom antiamerikanska aktioner och skrammel med ett kärnvapen i dimnutivt format.

Med de svårigheter och faror, som de Gaulles politik nu skapar för Europa blir dagens allvarligaste frågor för alla europeiska folk dessa: Kan de Gaulle tänkas ändra politik? Om inte, vad gör hans efterträdare?